

Các con đập của Trung Quốc trở thành một mối lo ngại cho tương lai của dòng sông Mekong và cho hàng triệu người phụ thuộc vào nó. Hiện Trung Quốc đang tìm kiếm một cách khó hiểu về những sự thay đổi khác thường, phá vỡ khả năng đang tàn phá sông Mekong hùng vĩ trong những tháng gần đây.

Den Kroolong nhận được tin gây choáng váng trong một cuộc điện thoại lúc 6 giờ sáng tại nhà của ông ở miền Bắc Thái Lan vào một ngày tháng 12/2013. Chiếc thuyền của ông đã bị mất. Là một ngư dân dày dạn kinh nghiệm, ông đã buồm chèo chiếc thuyền ở bờ sông Mekong, cách nhà chỉ vài phút đi xe.

Những lúc đó, một người bạn gọi điện đến nói rằng điều gì đó khác thường đã xảy ra vào đêm trước đó trên con sông, vịnh chia cách vùng này của Thái Lan với nước láng giềng Lào. Nó đột nhiên bị những con nước lũ dấy bùn đen, gập vịnh ngùn ngụt và mức nước đã dâng lên khoảng vài mét. Điều này quả là khác thường bởi vì tháng 12 là tháng mùa khô của khu vực này, khi con sông Mekong thường rất êm và mức nước thấp đến nỗi người dân có thể trồng rau dọc bờ sông để bán lấy tiền và lấy xuống những bãi biển phủ đầy cát nổi lên trên bờ.

Kroolong, một người ông 53 tuổi đã bắt đầu đánh bắt cá trên sông Mekong từ khi mới 9 tuổi, đã bị choáng váng bởi những gì ông chứng kiến khi đến con sông. Ông nói trong một ngày tháng 4 năm tiếp theo khi đưa tôi xuống bờ sông để giải thích điều gì đã xảy ra: “Đây là lần đầu tiên trong đời tôi từng chứng kiến bắt đầu điều gì gì đó như vậy”.

Mọi thứ dọc bờ sông đã bị tàn phá. Những cây cà chua và bắp cải trồng dọc bờ sông đã bị cuốn trôi. Các trại nuôi cá đã bị phá hủy. Những chiếc thuyền đã bị chìm, bị đập vỡ và, giống như con thuyền của Kroolong, đã bị những dòng nước lũ cuốn đi. Ông và một người bạn đã nhìn xuống một chiếc thuyền khác và đi dọc con sông để xem họ có thể tìm được chiếc thuyền bị mất tích hay không, chèo thuyền cẩn thận để tránh những cành cây và rác trôi dọc dòng nước xoáy.

Vài giờ sau, họ phát hiện ra rằng những người dân làng sinh sống bên bờ sông thuộc Lào đã vượt được chiếc thuyền của ông. Kroolong nói: “Tôi đã nói với họ, đây là thuyền của tôi. Tôi muốn lấy lại nó”.

Họ nói rằng: “Nếu ông muốn chiếc thuyền đó, ông phải trả 15.000 baht”. Số tiền đó vào khoảng 460 USD, một khoản tiền lớn đối với một người kiếm được khoảng 6 USD/ngày nhờ vào việc bán cá bắt được ở sông. Tin chắc rằng chính sách sẽ chẳng giúp ích được gì, Kroolong đã bị lôi cuốn cùng với kẻ sinh nhai của mình.

Ông phải kiếm một công việc là làm báo và một bệnh viện gần đó, nơi ông đã dành thời gian để ngắm nghía với lý do tại sao con sông lại đột nhiên biến thành một dòng nước xiết vào ngày hôm đó. Nhìn đăm chiêu vào dòng nước lớn chảy êm ở bên cạnh chúng tôi, ông nói: “Có thể là do mùa lũ thường nguồn phía Bắc. Hoặc có thể là do các con đập của Trung Quốc”.

Những con đập mà Trung Quốc đã xây dựng cách hàng trăm dặm về phía thượng nguồn từ ngôi nhà của Koolong là điếu đã đem tôi đến với Mekong, một trong những đường thủy lớn nhất của thế giới. Con sông này dài đến nỗi nếu nó nằm ở Mỹ, nó sẽ kéo dài từ Los Angeles đến tận New York. Nó bắt đầu từ những đỉnh núi tuyết tuyết phủ của cao nguyên Tây Tạng trước khi đi xuống qua các ngọn núi của tỉnh Vân Nam miền Bắc Trung Quốc đến Myanmar, Thái Lan, Lào, Campuchia và cuối cùng là Việt Nam, rồi ở đó nó đổ vào Biển Đông. Gần một nửa chiều dài con sông nằm ở Trung Quốc, nước đã bắt đầu xây đập ở Vân Nam hơn 20 năm trước.

Những con đập đầu tiên lớn những hoàn toàn không giống với hai con đập khổng lồ, những con đập mới được xây gần đây. Đập Tiểu Loan, được hoàn thành gần 4 năm trước, là một trong những dự án thủy điện lớn nhất của Trung Quốc sau đập Tam Hiệp ở sông Dương Tử, với một bậc thang cao gần bằng tháp Eiffel và một hồ có thể chứa 15 tỷ m³ nước. Nó bắt lép vế về dung tích hồ chứa, mặc dù không hẳn về chiều cao, so với con đập mới Nhà Trát Đỏ, con đập có thể chứa 22,7 tỷ m³ nước. Cùng với nhau, hai con đập có thể chứa đủ nước để làm ngập một khu vực có diện tích bằng London xuống sâu 24m nước.

Tôi lâu đã có rất nhiều câu chuyện kể về tình hình hàng mà hai con đập này có thể gây ra cho các quốc gia ở phía Nam, nơi mà người dân đã đi lại cho chúng về một thế giới hơn hẳn cho đến sự sụt giảm lượng cá đánh bắt được. Những những gì xuất hiện trong chuyến thám hiểm của tôi đến sông Mekong, khi tôi đi theo câu chuyện về những căn lều đã cuốn đi chiếc thuyền của Den Koolong, thậm chí còn kể lại hơn – một câu chuyện có tính chất cảnh báo về siêu cường mới nhất của thế giới, và về nguồn nước, một tài nguyên đang phải chịu sự ép ngày càng tăng.

Người ta luôn chỉn chu vì nước. Tôi nghe “đội thề” xuất phát từ rivalis trong tiếng Latinh, hay ai đó dùng chung một dòng nước với một ai khác. Những ngày nay, xung đột là một mối quan ngại đang nổi lên khi Liên hợp quốc cảnh báo rằng nhu cầu nước sạch đang bị xa lánh cung đến 40% trong vòng 16 năm. Điều đó có nghĩa là hợp tác giữa các quốc gia có chung dòng sông thậm chí có thể sẽ trở nên cấp bách hơn. Hợp tác từ lâu đã là điếu rất khó khăn dọc sông Mekong, nơi mà các

quốc gia đang hời phớt lờ những năm tháng xung đột ác liệt. Hiện nay, khoảng cách kinh tế giữa các quốc gia đó dường như mở rộng ra xa hơn.

Một bên là Trung Quốc, người không lo kinh tế, là quê hương của gần 40 dòng sông lớn chảy qua hơn 10 nước láng giềng và có khả năng đáng kinh ngạc trong việc “thuần hóa” các dòng sông của mình. Kể từ những năm 1950, một nhóm nhà kỹ sư thủy điện có tay nghề, gồm cả cựu Chủ tịch Hồ Chí Minh và cựu Thủ tướng Lý Bỉnh, đã chặn, uốn thẳng và đổi hướng các con sông của nước này như là một phần trong công cuộc thúc đẩy công nghiệp hóa đang từng bước đã biến Trung Quốc thành nền kinh tế lớn thứ hai thế giới và giúp hơn 500 triệu người thoát khỏi cảnh đói nghèo.

Do Trung Quốc chiếm gần 20% dân số của thế giới nhưng lại chỉ có 6% lượng nước ngọt, nước này đôi khi đến tận chuồng lợn của người dân không có. Do đó, nước này có một kế hoạch to lớn là uốn dòng chảy theo hướng Nam-Bắc để chuyển lượng lớn nước ngọt từ các khu vực ẩm ướt hơn sang các khu vực khô hơn. Ngày xưa, cần khát đến nỗi Trung Quốc trở thành một nước xây đập thủy điện không ngừng với bất cứ nước nào khác, với tính toán khoảng 22.000 con đập lớn, gần bằng một nửa tổng số đập thủy điện toàn cầu.

Khi các thành phố của nước này ngừng thối vì những nhà máy điện sử dụng than đá, Trung Quốc thậm chí đã đưa nhiều con đập hơn lên bờ biển, gồm cả một số đập ở tỉnh Vân Nam, một phần trong nỗ lực thu hút đầu tư khác nhau từ các quốc gia đang khát điện cách xa hàng trăm kilomet về phía đông.

Những 5 hồ lớn con sông là 5 quốc gia Đông Nam Á có tình trạng đói nghèo và thất nghiệp vẫn lan tràn và đều từ phía Trung Quốc có ý nghĩa quan trọng. Sông Mekong là một nhà máy cá khổng lồ và cũng như một máy bơm nước cho mùa màng đóng vai trò là đường huyết mạch kinh tế cho hàng chục triệu người dân ở các nước này. Người dân ở đây tiêu thụ khoảng 46 kg cá mỗi năm, gần gấp đôi mức trung bình của toàn cầu. Một nửa sản lượng gạo của Việt Nam đến từ vùng châu thổ sông Mekong.

Đó là lý do tại sao các con đập của Trung Quốc được xem là có liên quan đến mối quan ngại về môi trường. Ngay cả các con đập có quy mô trung bình cũng tạo ra những vấn đề đáng ghi chép về môi trường sông. Chúng ngăn không cho cá di trú

đón các khu vực đê trồng và, bằng việc xả nước xả xả, rửa trôi lòng sông và phá vỡ các mô hình nuôi cá. Các con đập cũng chặn phù sa giàu dinh dưỡng cần thiết để giữ cho các vùng châu thổ ở hạ lưu được màu mỡ và ngăn cho chúng không bị xói mòn. Nhiều năm tháng xung đột ở dọc con sông Mekong đã khiến khó có thể thu thập được các dữ liệu ghi chép dài hạn mà có thể giúp tính toán tác động từ các con đập của Trung Quốc, những các nghiên cứu cho thấy rằng từ lâu đánh bắt cá và sự lồng các loài sinh vật đã sụt giảm ở nhiều phần của con sông này kể từ năm 2007.

Sự phá vỡ của các nước ở vùng hạ lưu sông Mekong vào con sông này có thể tăng lên khi một số nước bắt đầu xây dựng các đập thủy điện của riêng họ, mà sẽ đưa vào các dòng chảy có thể dự đoán được từ tỉnh Vân Nam.

Các chuyên gia chính lược quốc tế cho rằng tất cả tạo thành một tình trạng đáng lo ngại ở một khu vực mà hiện giờ đang phải đối phó với những căng thẳng mới khi Trung Quốc và các nước lân cận đưa ra các tuyên bố chủ quyền lãnh thổ đối với các đảo ở Biển Đông. Ông Richard Cronin thuộc Trung tâm Stinson, một nhóm từ Viện chính lược và an ninh quốc tế ở Washington DC nói rằng: “Tôi cho rằng Biển Đông là một mối đe dọa dài hạn hơn đối với hòa bình và ổn định ở khu vực này”.

Ông nói nếu Trung Quốc không thể xả đê nước trong mùa khô, hầu hết các đập mới ở hạ lưu sẽ phải vượt lên đê sẵn xuất hiện vào thời điểm đó của năm. Và tính đến sự thiếu hụt nước của chính Trung Quốc, có khả năng Bắc Kinh có thể quyết định ưu tiên nước hơn sẵn xuất nước nông nghiệp và giữ lại một phần dòng chảy để sử dụng.

Tình hình càng trở nên căng hơn bởi sự thiếu minh bạch khó hiểu của Trung Quốc trong việc chia sẻ thông tin về các con đập. Theo một số viên chức mà tôi đã trò chuyện, các học giả Trung Quốc nghiên cứu về các con đập ở Vân Nam coi các dữ liệu của họ như là một bí mật quốc gia. Các nhà báo đưa tin cho các tờ báo nước ngoài đã bị ngăn cản khi cố gắng quan sát các con đập. Một nhà báo từng cố gắng quan sát đập Tiểu Loan hồi năm 2010 đã nói với tôi rằng thậm chí các người Trung Quốc cũng phải xuất trình giấy tờ cần thiết trước khi được phép đến gần đập đưa điếm này.

Peter Gleick, một chuyên gia về xung đột nước toàn cầu điểu hành Viện Thái Bình Dương ở California, một nhóm từ Viện chính lược và môi trường với các dữ liệu về các cuộc xung đột vì nước từ 5000 năm nay nói rằng Trung Quốc cũng minh bạch trong việc thông báo nông dân sử dụng các con sông của nước này. Thế giới có nhiều ví

đều với các quốc gia đưa ra các hiệp ước và thỏa thuận để quản lý các dòng chảy chung. Ông nói: “Nhưng ở sông Mekong, chúng ta có một tình trạng mà ở đó một bên có lịch sử hành động đơn phương rất mạnh mẽ”. Trung Quốc là một trong số chỉ 3 nước bị phiêu chông lơi hiệp ước của Liên hiệp quốc năm 1997 về quản lý các dòng sông quốc tế chung và không bao giờ đồng ý đàm phán quản lý chung đối với sông Mekong.

Điệu này có nghĩa rằng việc có được thông tin đúng lúc về lượng nước mà Trung Quốc đang giữ hoặc đang xả ra từ các con đập khổng lồ của nước này là rất khó khăn, điều đã nhanh chóng trở nên rõ ràng từ một nỗ lực nhằm tìm ra điều gì đã thực sự gây ra cơn lũ hồi tháng 12 ở sông Mekong.

...

Đã đi tìm ở miền Bắc Thái Lan nơi con thủy điện của Koolong đã biến một hồi tháng 12 là tỉnh Bueng Kan, nằm ở quá khúc giữa con sông Mekong. Phải một chuyến chuyến bay từ Bangkok và 3 giờ đồng hồ lái xe mới tới được đây, và nó không hoàn toàn giống như những gì mà tôi đã trông đợi từ một con sông dường như luôn có chút gì đó thộn thối, một bãi cãnh đầy ám ảnh đối với cuộc chiến tranh Việt Nam, và là nhà của các loài sinh vật ngoại lai chằng chịt như cá trê khổng lồ sông Mekong, loài cá có thể nặng bằng một nửa con bò.

Đó là thời điểm giữa ban ngày. Trời nóng khi nhìn ngó ta không thể chịu được nữa. Những con kiến có nhát cẳng đầu buốt đã tiến công một cá chân của tôi. Không có dấu hiệu nào của các khu rừng hay những con cá trê khổng lồ, chỉ có những ngôi làng Thái Lan âm thầm tìm chỗ trú cái nắng như búa bôn dùi bốt kíp bóng râm nào có thể kiếm được khi con sông lộn màu nâu chầy ngang qua, ngấn cách chúng tôi khoảng vài kilomet với những ngôi đền của Lào ở phía bên kia.

Không phải một nhu cầu thời gian để gặp được thêm những người bạn như hàng loạt “hành vi” kể ở cửa dòng sông Mekong hồi tháng 12 và hầu hết những người này gần như chẳng nghĩ ngợi chút gì về nguyên nhân. Ngay chỗ con thủy điện của Koolong biến mất, Ladda T-horkham, một bà lão trông có vẻ một mình, đã trồng một vài cà chua, tỏi và hành lá ở bờ sông trước khi nước dâng lên. Một nửa số hoa màu của bà đã bị cuốn trôi và mặc dù bà đã cố gắng trồng thêm những, đã quá muộn để có thể trồng được một vài mùa nữa. Bà nói những thùng lá từng mua của bà cũng không tới nữa, buốt bà phải đi xe để tự mình bán số rau trồng được.

Khi chúng tôi gặp bà ở một ngôi nhà gần đó, bà nói rằng bà nghĩ mình biết điều gì đã xảy ra: “Tôi nghe được rằng họ sẽ ném các con đập của Trung Quốc”.

Tiếp tục lái xe một vài giờ xuôi xuống hạ lưu, một vệt được tạo thành bởi những cành cây và gạch vụn cao quá mức vùn vụt đánh dấu mức nước mà sông Mekong đạt được vào tháng 12. Ở đó, một vài người dân nói rằng họ đã mất những chiếc lưới đánh cá và các đống củi trong căn lều mà họ cho rằng do một vụ xả nước từ các con đập của Trung Quốc gây ra. Rut Nuamnuan nói: “Tôi sẽ chẳng bận tâm lắm những đống lưới họ phải cảnh báo trước cho chúng tôi”, anh cũng nói thêm rằng trên lưới dâng lên khi anh tốn hết 3000 baht và một thu nhập sau khi đống củi và thuyến của anh bị hỏng.

Theo tờ báo Hoàng tử Phúc hội Sinh thái và Liên minh Khu vực, một nhóm môi trường của Thái Lan đã dành nhiều tuần để phỏng vấn những người dân làng và số của này, chi tính riêng 4 tỉnh của Thái Lan, trên lưới bắt ngừ hồi tháng 12 đã gây thiệt hại ít nhất là 7 triệu baht, hay khoảng 220.000 USD. Tổng thiệt hại dọc con sông này chắc chắn còn lớn hơn những thiệt hại đó còn là một sự phản ánh yêu cầu về mức độ cuộc sống của người dân đã bị tác động như thế nào bởi một sự việc mà đống giám đốc của nhóm này, Srisuwan Kuankachorn, nghĩ rằng có liên quan đến các con đập.

Ông nói đáng lo hơn là thực tế rằng Trung Quốc đã chẳng nói gì công khai về trên lưới này. Ông nói: “Đó là một mối lo ngại. Trung Quốc sẽ phải học cách có trách nhiệm và minh bạch hơn trong cách mà nước này có xử với các nước láng giềng của mình nếu Trung Quốc muốn được xem là một siêu cường vùng vãn mình”.

Những người đáng lo phải biết rõ nhất những gì đã xảy ra là các quan chức trong Ủy hội sông Mekong (MRC), một tổ chức được thành lập vào năm 1995 để phối hợp sự đồng chung dòng sông này. Văn phòng điều hành của tổ chức này nằm trong một tòa nhà lớn bên bờ sông Mekong ở Viên Chăn, thủ đô thanh bình của Lào, một trong số ít những nước công sản còn lại trên thế giới.

Phải một chuyến chèo thuyền xe nhiều giờ để đến được đó, sau đó là một chuyến đi ngắn trên một chiếc xe buýt chật kín khách du lịch đi qua một cây cầu bắc qua con sông giữa Thái Lan và Lào. Ở đây, con sông Mekong trông thật hùng vĩ. Lúc chèo thuyền, mọi người ngồi bên bờ sông và ngắm nhìn một trải khi nó biến thành một vòng

tròn màu đỏ tươi chi chít ánh sáng xuống khúc sông này trồi lên khi chìm khuất khi trồi lên.

Tuy nhiên, trong tầm nhìn từ tòa nhà Ủy ban, ký ức về những gì đã xảy ra hồi tháng 12 vẫn còn rõ rệt. Tôi đã gặp mặt cấp phó, Davon và Soonton Chanthabouly, trong một túp lều gỗ đơn sơ bên bờ sông, nơi họ mời chúng tôi ngồi xuống bàn giá khoảng 350.000 kip (chỉ hơn 40 USD) trước khi nước sông dâng lên. Davon nói: “Chúng có gì gì đó về sự thay đổi ra trước đây”, cô còn nói thêm rằng cô không buồn về sự tiến bộ một bên vì phải mất gần một tuần để trở về lại đây.

Bên trong chính Ủy hội sông Mekong, Hans Guttman, chuyên gia phát triển nông nghiệp Thủy lợi quốc gia và giám đốc điều hành kể từ năm 2011, cũng bị rơi vào Chanthabouly về những gì đã xảy ra. Ông nói khi chúng tôi ngồi trong văn phòng lớn của ông nhìn ra sông Mekong với các quan chức cấp cao của Ủy hội: “Tôi vào văn phòng và thấy họ sao lại có một cái hồ ở phía trước nó”. Simon Krohn, cố vấn kỹ thuật quốc tế của Ủy hội này nói: “Nó giống như một cơn lũ quét vậy”.

Trong vòng 50 năm, người ta chèo thuyền chèo kiền con sông dâng lên đột ngột như vậy ở thời điểm đó trong năm và, giống như những người dân làng ở miền Bắc Thái Lan, ý nghĩ đầu tiên của Guttman là hướng sang Trung Quốc. Ông nói rằng: “Chúng tôi đã tiếp tục làm việc để xem liệu đó có phải là một vấn đề các con đập của Trung Quốc hay không”.

Tuy nhiên, khi trận lũ xảy ra, các hình ảnh từ vệ tinh đã cho thấy rằng đã có những trận mưa xối xả ở miền Bắc Trung Quốc và Bắc Lào, một số khu vực ở đó còn có lượng mưa hơn 120 mm chỉ trong vòng 2 ngày.

Do đó, Ủy hội này đã thực hiện một phân tích sơ bộ về cơn mưa đã gây ra trận lũ bất thường, chỉ không phải nước đổ ra từ các con đập của Trung Quốc. Những Ủy hội này cũng vẫn muốn biết chuyển gì đã xảy ra tại các con đập và việc tìm hiểu quá là đi đâu khó khăn.

Các quan chức của Ủy hội không thể chờ đợi giục máy lên và gọi cho những người điều hành các con đập của tỉnh Vân Nam. Họ có thể thu thập thông tin từ các cuộc gặp gỡ trực tiếp với các quan chức Trung Quốc nhưng đường dây thông tin liên lạc đã được thiết lập đòi hỏi họ phải đưa ra một đề nghị chính thức với Bộ Kinh tế qua đại diện của Trung Quốc ở một cơ quan có trụ sở ở Bangkok gọi là

UNESCAP, Ủy ban Kinh tế và Xã hội châu Á-Thái Bình Dương của Liên hợp quốc, nhánh phát triển khu vực của Liên hợp quốc.

Chuyến số khác nhau Trung Quốc là một thành viên của Ủy hội sông Mekong, điều này có thể nghe là sự nhảm nhí, do 44% con sông nằm ở Trung Quốc. Những chiếc có Lào, Thái Lan, Campuchia và Việt Nam là các thành viên đầy đủ. Nếu Trung Quốc tham gia, nước này sẽ phải chia sẻ thông tin về việc quản lý con sông.

Thay vào đó, Trung Quốc là một “đội tác đội thổi” đưa ra các dữ liệu trong mùa mưa, để giúp các nước ở hạ lưu giải quyết lũ lụt, chỉ không phải trong mùa khô ngoài trời trong các trường hợp đặc biệt, chẳng hạn như đợt hạn hán năm 2010 đã làm dậy lên những lời buộc tội đầy giận dữ rằng Trung Quốc đã tích trữ nước để bơm vào đập Tiều Loan mới được hoàn thành gần đây. Cùng, Bắc Kinh đã công bố các số liệu trong năm đó cho thấy rằng tỉnh Vân Nam cũng bị ảnh hưởng bởi hạn hán, dẫn đến việc các quan chức của Ủy hội sông Mekong kết luận rằng các con đập đã không làm trầm trọng thêm vấn đề.

Những những trận lũ lụt gây thiệt hại trong mùa khô, giống như những trận lũ trong tháng 12, là một hiện tượng mùa, hiện tượng mà một số quan chức cho rằng có thể là một phần trong “sự bình thường mùa” đối với con sông, có thể có các mức nước thấp trong mùa mưa và các mức cao hơn trong mùa khô khi Trung Quốc tích trữ và xả nước cho các con đập.

Guttman nói rằng lần đầu tiên ông đã gặp lần đầu tiên về Trung Quốc thông qua UNESCAP là vào tháng 1 và ông vẫn đang chờ đợi một phần hội chính thức khi chúng tôi gặp nhau vào tháng 4. Tuy nhiên, sau đó, ông đã cố gắng để hiểu được một số khía cạnh khác trên sông Mekong xảy ra vào tháng 2. Mức nước đã bắt đầu giảm xuống 1 mét ở một số khúc sông, một lần nữa không được cảnh báo, và sau đó tăng nhanh lên mức cao hơn nhiều so với các mức tăng được ghi nhận trong thời điểm đó của năm.

Lần này, đã có không có trận mưa nào và MRC kết luận rằng ngoài ra có thể để lại cho các con đập. Guttman nói: “Suy đoán của chúng tôi là đã có sự tìm kiếm nào đó ở đâu đó mà xu hướng đi lên, hoặc quá trình hoạt động con đập bị tìm kiếm vì một số lý do. Đã có một số lời tuyên bố được đưa ra trên Facebook rằng cần phải sửa chữa ở đâu đó nhưng chúng tôi có những khó khăn trong việc tìm hiểu nó”.

Một phái đoàn các quan chức Trung Quốc đến thăm các văn phòng của MRC ở Phnom Penh hồi tháng 3 đã cung cấp các số liệu cho thấy không có sự xả nước lớn bất thường nào từ các con đập của Trung Quốc trong tháng 12 và các dữ liệu khác

cho thấy rằng trận lũ lụt bất ngờ gây ra bởi lượng mưa rất cao. Ủy hội này cho biết tuy vậy họ đã không đưa ra lời giải thích nào cho những biến động bất thường trong tháng 2.

Ủy hội này sau đó đã gửi một bức thư thông qua UNESCAP vào tháng 5, chính thức tìm kiếm thông tin về các những sự thay đổi trong tháng 12 liên tháng 2 những phần của Bắc Kinh để với việc đó tỏ ra thậm chí còn khó hiểu hơn.

Có một cách là các quan chức của Ủy hội sông Mekong phải cần nhắc đến Facebook để thu được các đầu mối về các con đập của Trung Quốc, những có vẻ sẽ là điểu kỳ lạ nếu một quốc gia được lập và tặng đất giàu có như Thái Lan lại gặp phải khó khăn đến vậy trong việc thu thập thông tin. Tôi tìm hiểu, tôi đã bắt một chuyến bay đến Bangkok, thành phố vốn ở trong tình trạng căng thẳng tột cuộc khủng hoảng chính trị đã biến thành một cuộc đảo chính quân sự vài tuần sau đó.

Ngay khi biến tình và các trạm kiểm soát quân đội làm tức giận các tuyến phố xung quanh thành phố những tình hình lại êm ả bên trong Cục quản lý tài nguyên nước của nước này, nơi Cục trưởng Chaiporn Siripornpibul đang ngồi trong một văn phòng được bao quanh bởi các đường phố và biển đường biển hoạt động khắp của sông Mekong.

Các hồ sơ ghi chép của ông cũng cho thấy đã có những trận mưa các liên tục khi nước sông dâng lên trong tháng 12. Những phải chăng trận mưa xối xả hơn bao giờ hết như vậy đã khiến cho nước sông dâng cao nhanh chóng như trong tháng 12? Ông nói: “Không giống như vậy”, và nói thêm rằng ông vẫn nghĩ là trận mưa, chứ không phải do các con đập của Trung Quốc, đã gây ra trận lũ lụt trong tháng đó.

Ông đã yêu cầu Ủy hội sông Mekong xem liệu họ có thể có được thêm thông tin từ Trung Quốc về những sự thay đổi bất thường về các mức nước của con sông, và vẫn chờ đợi để nghe được phần hai. Phải chăng ông không thể thực hiện một cuộc gọi sang Trung Quốc và tự mình thu thập thông tin? Ông nói, với một nụ cười hơi mỉa mai: “À, đó không phải là điểu dễ dàng”.

Theo Brahma Chellaney, một giáo sư nghiên cứu an ninh đã viết rất nhiều về mối đe dọa

Đội vùi sạt lở định trong khu vực gây ra bởi cái ông gọi là “uy thế vủ nước” của Trung Quốc, các quan chức ở các nước hạ nguồn Mekong đôi khi miễn cưỡng trích các con đập của Trung Quốc. Ông nói: “Các quốc gia ở đồng Nam Á, hầu đầu là những nước nhỏ. Họ sẽ hãi độn nòi không thể nói về Trung Quốc”.

...

Vụ vùn đò này, dường như vùn có thể tìm ra những câu trả lời bằng một chuyến bay dài 5 tiếng đến Bắc Kinh, nơi tập đoàn Hoa Năng, công ty do nhà nước sở hữu đang đứng sau các đập Tiểu Loan và Nhà Trát, đặt trụ sở chính. Thành phố này được bao phủ trong một bầu không khí đầy khói bụi, một dấu hiệu của tình trạng ô nhiễm nhà máy than đang thúc đẩy Trung Quốc có được nhu cầu năng lượng hơn từ các đập thủy điện không khói. Một phát ngôn viên tại công ty Hoa Năng chuyển những câu hỏi về hoạt động của các con đập ở Vân Nam cho Bộ Tài nguyên nước, nói rằng đó là câu quan quyết định lượng nước được xả ra từ các đập.

Bộ này nói rằng họ không thể sắp xếp lịch trình cho bất cứ ai trong tuần tới ở Bắc Kinh. Những sau đó bộ này đã gửi một số tài liệu về các đập nước, gồm cả một bài phát biểu hai tháng 4 của một quan chức cấp cao thuộc Bộ Tài nguyên nước, người cho biết Trung Quốc chỉ sẽ dâng 7-8% tiềm năng thủy điện của các con sông xuyên biên giới của nước này, ít hơn rất nhiều so với ở các con sông trong nước, hay thậm chí là ở những con sông lớn tại các nước khác. Nước này cũng thực hiện các đánh giá kỹ lưỡng về tác động môi trường đối với các đập thủy điện của mình để đảm bảo rằng chúng “an toàn cho sinh thái và thân thiện với môi trường, không gây ra các ảnh hưởng đáng kể đối với các nước láng giềng”.

Một tài liệu khác nói rằng các con đập của sông Mekong làm lợi cho các nước ở hạ lưu bởi vì “quy định khoa học” của họ về con sông này đang ngửa vùi lưu lượng của nó có thể được giảm xuống 30% trong mùa mưa, khi lũ lụt là một vấn đề, và tăng lên tới 70% trong mùa khô, để giúp đỡ trong các điều kiện khô hạn. Bộ này cho biết việc này đã ngăn chặn được tình trạng hạn hán ở các nước hạ lưu trong năm 2013. Tài liệu nói rằng do đó không những các con đập là có lợi, mà mọi người cũng không nên đổ lợi cho chúng về bất kỳ vấn đề nào ở hạ lưu bởi vì chỉ có 13,5% lượng nước chảy vào sông Mekong bắt nguồn từ Trung Quốc.

Theo các chuyên gia về sông Mekong như Milton Osborne thuộc nhóm nghiên cứu

của Việt Nam Lowy của Australia, điều này hoàn toàn là “lời nói bậy” sai lệch. Ông này nói rằng trong suốt mùa khô, đến 40% lượng nước của con sông này cho đến tận phía Nam của Viêng Chăn đến tận Trung Quốc.

Những điều gì trong trận lụt kể từ khi tháng 12 ở sông Mekong đã gây ra thiệt hại lớn đến vậy ở hai lưu vực? Bộ Tài nguyên nước đã gọi một phần hai riêng biệt về việc này, nói rằng trận lụt này chắc chắn là do những cơn mưa xối xối và không phải là do các cơn bão, vốn hoạt động một cách bình thường. Các số liệu lũ lụt này đã được truyền đạt một cách “toàn diện và hiệu quả” đến Ủy hội sông Mekong, lưu ý rằng phái đoàn đã theo dõi lũ lụt về số việc này với Ủy hội trong tháng 3. Về những sự thay đổi kể từ dòng sông trong tháng 2, một quan chức của bộ đã nói rằng số mất thời gian để đưa ra câu trả lời và tất nhiên là theo dõi về vấn đề này sau.

Khi bài viết này được chuẩn bị để xuất bản, tôi đã yêu cầu Ủy hội này cung cấp các số liệu về những sự thay đổi bất thường trong tháng 12 và tháng 2 nếu họ có nghe được thêm bất kỳ điều gì về yêu cầu chính thức của Ủy hội trong tháng 5 muộn có số liệu về sự thay đổi bất thường hai tháng 12 và tháng 2. Một phát ngôn viên đã nói: “Trung Quốc cho rằng yêu cầu này nên được đưa ra theo dõi chính thức” vào cuối tháng 8 khi MRC đã đình chỉ gặp gỡ với các quan chức Trung Quốc ở Phnom Penh.

Vậy phải tin vào điều gì? Làm thế nào mà Ủy hội này vẫn có thể đưa ra thông tin trong tháng 7 về những sự việc đã xảy ra hơn 5 tháng trước đó? Liệu tất cả có thể là một sự hiểu lầm, một trường hợp đến gần là thông tin sai lệch? Quả là thú vị khi nghe rằng có thể là một sự hiểu lầm, ngoài ra một điều. Liên quan đến một trong số những tuyên bố của mình, bộ này đã nói: “Các kênh truyền thông và thông tin liên lạc hiện nay của Trung Quốc với Ủy hội là thông suốt, thực tế và hiệu quả cao”. Nếu có một điều chắc chắn thì đó là những sự liên lạc của Trung Quốc với các cơn bão của nước này là hoàn toàn không hiệu quả, chỉ cần nói đến việc thông suốt.

Điều này từ lâu đã gây bối rối cho các chuyên gia theo dõi chặt chẽ công việc xây dựng đập của Trung Quốc. Giáo sư Darrin Magee, một học giả MRC đã dành nhiều năm để nghiên cứu các cơn bão của Trung Quốc, nói: “Tôi là người cùng người ta sẽ đến để tìm một nhân vật để kích Trung Quốc. Nhưng trong trường hợp này họ cần một người quan trọng công chúng mới. Không có sự giải thích hợp lý nào cho việc không chia sẻ một số dữ liệu nếu quả thực những cơn bão này hầu như không gây ra tác động gì như họ tuyên bố”.

Việc chia sẻ đó dường như sẽ không sớm có được, do những gì vừa mới xảy ra ở sông Mekong. Và chính điều này, hơn bất cứ thứ gì khác, là điều biến các con đập của Trung Quốc trở thành một mối lo ngại cho tương lai của dòng sông này và cho hàng triệu người phụ thuộc vào nó.

Theo [Financial Times](#)

Trần Quang (gt)